

F. SCOTT FITZGERALD*

Cheapside-i Tarquinius

Futó léptek zaja: drága ceyloni bőrből és vászonból készült, könnyű talpú puha cipő diktálja az iramot; őt, alig egy kőhajításnyira, két pár vastag talpú nehéz bakancs követi, sötétkék, sáros bakancs drága aranyozással, mely tompa, maszatos sugárral veri vissza a holdfényt.

A könnyű puha cipő egy szempillantásnyit villan a holdfényes folt felett a sáros földön, rohan tovább az utcák sötét labirintusában, és egymást váltó suhanó sarabolássá válik valahol elől a várost ölelő késő esti csendben. Majd jön a két magas szárú nehéz bakancs, két rövid karddal és hosszú tollas félreccsapott kalppal, s ezek tulajdonosai futás közben akadozó lélegzettel szidják Istent és a sötét londoni sikátorokat.

A Puha Cipő az árnyékban meghúzódó kapu felé szökken, és áttör az élő sövényen. A két Nehéz Bakancs követi őt a kapuhoz, és szintén áttör az élő sövényen; de ott elől hirtelen felbukkan az őrszem: két marcona dárdás katona olyan vad arckifejezéssel, mely jól mutatja, hogy a két hadfi megjárta a holland és a spanyol háború poklát.

Ám senki sem kiált segítségért. Az üldözött nem esik térdre lihegve, pénztárcáját markolászva, az örök előtt, s az üldözők sem kiáltják, hogy „Fogd meg, tolvaj!” Puha Cipő úgy suhan tovább, mint a szél. A két ór csak néz, és nem tudja, mit tegyen, a menekülő után bámul, s aztán elállja az utat keresztbe tett lándzsákkal a két pár Nehéz Bakancs előtt. A sötétség, mint egy nagy kéz, elfedi a hold sima fényét a szemek előtt.

Végül a kéz elengedi a holdat, és a simogató sápadt fény ismét rátalál az ereszekre és az ablakkeretekre, meg a két sebesült és tántorgó órra az utca porában. Az egyik pár Nehéz Bakancs, amint tovább fut az utcán, kis sötét foltot hagy maga után, és ügyetlenül bekötözi sebeit finom csipkés sáljával, melyet futtában tépett le nyakáról.

Az örök most nem álltak feladatuk magaslatán. Elszabadult a Sátán ezen az éjjel, és úgy tűnt, hogy ő, aki ott szaladt elől a sötétben, aki átugrott a kapun a sövény előtt, volt maga a Sátán. Ráadásul az ördög igen csak otthonosan mozgott London-

---

* Az amerikai irodalom a két világháború közt jutott fel a csúcra, és F. SCOTT FITZGERALD (1896–1940) helye is kétségtelenül ott van ezen a csúcson. A halála óta eltelt évtizedekben egyre világosabbá válik, hogy óriásit alkotott. *A nagy Gatsby* remekmű, mely az egész világirodalomban rangos helyet foglal el, *Az éj szelíd trónján* gyöngyszem a modern amerikai klasszikus irodalomban, s *Az utolsó cézár* úgyszintén. Elbeszéléseinek se szeri se száma, s a legtöbb olyan mesterek alkotásaival is felveszi a versenyt, mint Maupassant, Thomas Mann, Csehov, Maugham vagy Bulgakov.

nak ebben a kerületében, mely mintha épp arra lett volna teremtvé, hogy kielégítse gonosz vágyait; az utca egyre csak szűkült, mint egy képen, a házak meg egyre alacsonyabbak és alacsonyabbak lettek, természetes csapdákat képezve emberölés és színházi testvére: a hirtelen halál számára.

Üldözött és üldözők gyorsan haladtak előre a hosszú kanyargós utcákon, hol eltűnve, hol pedig ismét feltűnve a holdfényben, akárcsak a vezér a sakktábla fekete és fehér mezőin. Az üldözött, aki útközben már elveszítette rövid bőrzekéjét és a homlokáról lecsurgó izzadságtól már szinte alig látott, kétségbeesve nézelődött jobbra, balra. S aztán, mint aki felfedezte volna azt, amit keres, hirtelen lassított, visszafelé indult egy darabig, és besurrant egy mellékutcácskába, mely olyan sötét volt, mint a sötétség maga. Úgy tűnt, sem a nap, sem a hold nem látogatott oda azóta, hogy az utolsó gleccserhegy is elvonult dübörögve földünknek ezen a részén. Kétszáz jarrdal lejjebb megállt, és egy falmélyedésbe bújt, ahol összehúzta magát és visszafojtotta a lélegzetét, amennyire csak tudta, mint valami groteszk istenszobor, melynek nincs teste, s ezért nem látható az éji homályban.

Nehéz Bakancs, mind a két pár, közelebb jön, egészen odamegy melléje, majd megáll, alig húsz jardra, és mély bariton hangon, suttogva beszélni kezd:

- Végig hallottam, ahogy fut; most áll valahol, mert nem hallom.
- Nincs messze. Itt van a közelben, vagy húsz lépésre.
- Elbújt.
- Maradjunk együtt, és ha rátalálunk, Isten bizony, végzünk vele.

A két férfi elhallgat, csak a lépteik zaja hallatszik, de Puha Cipő sem vár arra, hogy folytassák a beszélgetést, hanem három ugrással átszelte az utcát, aztán magasra ugrott, s pillanatok alatt a nagy fal tetején ült, mint egy óriásmadár, s aztán úgy eltűnt, mintha az éhes éjszaka szőröstül, bőrostül elnyelte volna.

II

Glosszát és kínrímet

Már itt lent nem veszel.

Olvasni hozzám,

Gyere fiam, Wessel.

Ha valaki ellátogat a régi Szent Imre temetőbe Peat's Hill közelében, még kibetűzheti Wessel Caster sírkövén ezt a sírfirkát, melytől rosszabbat aligha fog ember találni e földtekén. A könyvtárosok azt mondják, hogy harminchét éves volt, amikor jobb létre szenderült, de ennek az eseménynek az idején, amikor is ezen a sötét éjszakán valakit épp halálra üldöznek, még élt, és természetesen olvasott. Már egy kicsit rosszul látott, sörpocakot is eresztett, a háta a sok olvasástól meggörnyedt, és nem szeretett dolgozni. De Erzsébet királynő uralkodásának éveiben Luther Márton kegyelméből őt, mint annyi sok mást is, megfertőzött a tudni akarás ördöge, és elolva-

sott mindent, ami a keze ügyébe akadt. Sok minden akadt. Hisz a Cheapside-on minden sarkon volt könyvkereskedés a saját *Magnum Folium*ával (vagy valamilyen más kötetével), mely a legújabb rímtelen ötös jambusokat kínálta az arra járóknak. Ezen felül a környéken fellépő szintársulatok is mindent eljátszottak, ami nem volt „valamilyen régi pápista misztériumjáték”, és nem ütközött a jó erkölcsbe. Az új Angol Bibliát is szinte félvényként kiadták.

Úgy hogy Wessel Castert (aki fiatalabb éveiben a tengereket is megjárta) természetesen épp olvasás közben találjuk. Legújabb kincseit böngészgette, melyeket a *Magna Fóliákkal* is rendelkező könyvesboltokba tett látogatásai során szerzett. Lapozgatta jó barátainak kéziratait is, akik közül soknak – épp a legtehetségtelenebbeknek – gyakran fizetett egy-egy vacsorát, s közben arra fülelt, min vitatkozni, civódnak az ifjú színműírók, akik sokszor nyomdafestéket nem tűrő szavakat vág- tak egymás fejéhez, és ha az illető nem hallotta, akkor keserűen és gonoszul plagizál- lással vagy bármi egyébvel, ami épp eszükbe jutott, megvádolták.

Jelenleg egy olyan mű fekkent Wessel Caster asztalán, mely véleménye szerint nem igazán volt jó irodalom és költészet, de mint politikai szatíra kitűnő. Edmund Spenser tündérkirálynőjébe mélyedt bele, melynek sorait reszkető gyertyaláng vi- lágította meg. Már a második könyv 12. részének 70. stanzájához ért:

*S hallottak oly édes dallamot,
mely az értő fül legfőbb öröme,
amilyet még soha nem hallhatott
földi tér, csak az édenek köre:
s bármi lénynek szólt, megítélnie
bajos volt, miféle zene lehet *...*

Ám ekkor édes dallam helyett lábdobogást hallott, a vékony ajtó rozsdás tartóin csikorogva kitarult, és egy fiatal férfi tört be a szobába, zeke nélkül, lihegve, kétség- beesve. Már alig állt a lábán.

– Wessel – mondta a fiatal férfi, miközben nehezen szedte a levegőt. – Az Isten szerelmére, bujtass el valahová! Kicsinálnak, ha elkapnak!

Caster felállt az asztaltól, gondosan becsukta a könyvet, s kissé idegesen elrete- szelte az ajtót.

– Üldöznek – mondta Puha Cipó. – Esküszöm, két ostoba fajankó két éles pengé- vel akar felnyársalni, s ez majdnem sikerült is nekik. Látták, hogy átmászom a falon!

– Nem csodálom – mondta Wessel és furcsán nézett rá. – De az én erőm véges. Egy egész hadtest mordállyal felszerelve, és két vagy három hadiflotta is kevés len- ne, hogy megvédjen téged a véredre szomjúhozók bosszújától. Annyi ellenséged van.

---

* Tandori Dezső fordítása

Puha Cipő elégedetten vigyorgott. Kapkodó légzése megszűnt, még mindig gyorsan, de már egyenletesen szedte a levegőt; az üldözőktől való félelme alig észrevehető iróniába váltott.

– Nem csodálom – ismételte Wessel.

– Két borzalmas gorilla.

– Te vagy a harmadik.

– De csak kettő marad, ha nem bujtatsz el gyorsan. Öregem, csipkedd magad. Máris hallom, hogy jönnek a lépcsőn. Azonnal itt lesznek.

Wessel elővett a szoba sarkából egy fejetlen dárdát, és a mennyezeten elmozdított vele egy csapóajtót a padlásra.

– Sajnos, nincs létrám.

Egy padot tolt a csapóajtó alá, Puha Cipő gyorsan ráugrott, összehúzta magát, méregette a távolságot, majd még jobban összehúzta magát, s aztán ugrott egy nagyot a magasba. Elkapta a nyílás két szélét, ide-oda lógott rajta egy keveset, mint egy nyújtón, magasra emelte két lábát, és aztán eltűnt fent a lyukban. Volt egy kis kavarodás a padláson, amint a patkányok szétfutottak, de aztán a csapóajtó becsukódott. ... Csend lett.

Wessel visszament az asztalhoz, kinyitotta A tündérkirálynőt, és várt. Alig egy perccel később rohanó lépteket hallott a lépcsőn, majd erős dörömbölést az ajtón. Sójajtott, felvette a gyertyát, felállt s odament az ajtóhoz.

– Ki az? – kérdezte.

– Nyisd ki!

– Ki az?

Valaki nagyot rúgott a gyenge ajtóba, úgy hogy a széle meg is repedezett. Wessel kinyitotta, de csak alig háromujjnyira, és magasra emelte a gyertyát. Meg kellett játszania a félnék, minden hivatalt mélységesen respektáló átlagpolgárt, akit szégyentelenül megzavarnak.

– Csak egy órácskát szeretnék aludni az éjszaka. Olyan nagy kérés ez önöktől, uraim, mert...

– Pofa be, fickó! Nem láttál itt valakit erre futni? Csatakosan?

– Én aztán nem.

A két gentleman hatalmas árnyéka a keskeny lépcsőfeljárón írt le reszkető körvonalakat; Wessel igyekezett jól szemügyre venni őket a gyertya fényénél. Előkelő úriembereknek nézte, drága ruhában, de nyilván gyorsan, kapkodva öltöztek. Az egyiknek csúnya seb volt a kezén, de csak úgy áradt belőle a düh. Könnyedén félretolták az értetlenkedő Wesselt, és kardjukkal alaposan végig szurkálták minden gyanús sötét sarkot a szobában, majd Wessel hálókamrájába is bementek keresgélni.

– Hová dugtad? – kérdezte vadul a sebesült férfi.

– Kicsodát?

– Az idegent, aki nem te vagy.

– Itt csak két idegent látok.

Egynéhány másodpercig Wessel attól félt, hogy túl messzire merészkedett a viccelődésben, mert a két úriember úgy nézett rá, mint akik azonnal keresztül akarják döfni.

– Hallottam jönni a lépcsőn valakit – tette hozzá aztán gyorsan. – Kerek öt perccel ezelőtt, körülbelül. Biztos nem volt ideje, hogy feljöjjön.

Aztán azt kezdte magyarázni, mennyire el volt merülve A tündérr királynőbe, de pillanatnyilag legalábbis a két látogató, mint a nagy szentek általában, teljesen érzéketlen maradt minden kultúra iránt.

– Mi történt? – érdeklődött Wessel.

– Erőszak! – mondta a férfi, aki a kezén sebesült meg. Wessel megfigyelte, hogy vérben forgott a szeme. – A húgomat gyalázta meg. Csak kerüljön a kezembe a gazember. Istenre esküszöm, kibebezem.

Wessel elsápadt.

– Ki tette?

– Istenemre, még csak azt sem tudjuk. Mi az a csapóajtó ott fent? – kérdezte hirtelen.

– Be van szegezve. Évek óta nem használom.

Hirtelen a sarokban álló dárdára gondolt, és a gyomra összerándult. De a két férfi dühös volt, és nem figyelmes.

– Oda senki sem tud létra nélkül feljutni, csak egy akrobata – mondta a sebesült fásultan.

Társa hangosan elnevette magát.

– Csak egy akrobata, igen, egy akrobata. Ó, Istenem!

Wessel elképedve bámult.

– No, lám, még most is tudok viccelődni – mondta a férfi, és komoran felfelé mutatott. – Senki sem juthat fel, ha nem akrobata.

A sebesült úriember türelmetlenül csettintett az épen maradt kezének két ujjával.

– Nézzük meg a szomszéd lakást is... és aztán menjünk.

Tehetetlenül nézelődtek még egy darabig, s aztán úgy mentek tovább, mint két sötét viharfelhő, mely az egész eget elborítani készül.

Wessel becsukta és elrekeszelte az ajtót, s neki dőlve egy-két percet elidőzött mellette. Szánakozva gondolataiba merült.

Csendes „hé” térítette magához, és felnézett. Puha Cipő már felemelte a csapóajtót, és lefelé nézett a szobába. Kissé manószzerű arca furcsa grimaszt vágott, mely félig kajánságot, félig rosszmájú vidámságot tükrözött.

– Ezek ketten a fejükkel együtt szokták megemelni a kalapjukat – jegyezte meg suttogva. – De bennünket, Wessel, nem abból a fából faragtak. Okosabbak vagyunk.

– Légy átkozott – mondta Wessel haragosan. – Tudtam, hogy piszkos disznó vagy, de ha csak a fele is igaz annak, amit hallottam, akkor egy olyan rühös kutya is vagy, hogy mindjárt szétverem a fejed egy bunkóval.

Puha Cipő pislogott, és ránézett.

– Akárhogy is van – mondta végül –, ebben a helyzetben nem tudok kellő méltósággal megjegyzésre válaszolni.

Ezzel lassan leengedte testét a csapóajtón, lógott a szélén egy ideig, s aztán hét láb magasból a padlóra ugrott.

– Volt ott egy patkány, mely szalonnának nézte a fületem – mondta, miközben poros kezét a nadrágszárba törölte. – Patkány nyelven elmagyaráztam neki, hogy a fülem méreg, s így továbbállt.

– Hadd hallom, ma este hol bujálkodtál? – kérdezte Wessel mérgesen.

Puha Cipő megérintette hüvelykujjával orra hegyét, s a többi négy ujját gúnyosan mozgatta Wessel felé.

– Gazember! – motyogta Wessel.

– Van nálad papír?

– Miért adjak én neked papírt?

– Te kértél, hogy meséljem el a ma esti kalandomat. Elmesélem, ha adsz pennát, tintát, papírt, és szorítasz valahol egy kis helyet, ahol egyedül vagyok és írhatok.

Wessel habozott.

– Hagyd el a házam! – mondta végül.

– Ahogy akarod. De hadd mondjam el, hogy egy roppant érdekes történetet fogsz elmulasztani.

Wessel ingadozott. Olvadékony volt, mint a karamellcukor, s ez az ember itt egy érdekes történetet akar neki elmondani. Beadta a derekát. Puha Cipő meg átmént a másik szobába a nem szívesen adott írószerekkel, és határozottan becsukta maga mögött az ajtót. Wessel mordult egyet, s ismét elmélyedt A tündérkirálynőben. Így a ház újból elcsendesedett.

III

Elmúlt három óra, s aztán négy is. A szobában sápadt fény derengett, s a kinti sötétséget is oszlatni kezdte a csípős és nedves levegő. Wessel két kézzel támasztva fejét egészen közel hajolt az asztalhoz, hogy követni tudja a különböző lovagok és tündérek fordultatos kalandjait, és annak a sok lánynak ott megénekelte gyötrő szorongásait. A keskeny kinti utcákon sárkányok hancúroztak; s amikor az álmos fegyverkovácsinas fél ötkor elkezdte a munkát a műhelyben, a hangos kopácsolás úgy hangzott, mint egy lovas felvonulás.

A hajnallal megjött a köd is, és reggel hatkor a szoba szürkés sárga színűvé változott, amikor Wessel lábujjhegyen a hálókamrához ment, és kinyitotta az ajtaját. Vendége feléje fordult, arca olyan sápadt volt, mint a pergament, és rajta a két szeme úgy égett, mint két hatalmas piros betű. Egy széken ült Wessel heverője mellett, melyet íróasztalként használt, és amelyen már egy csodálatosan nagy papírhalmoz feküdt sűrűn teleírt lapokkal. Wessel nagyot sóhajtott és visszatért szobájába, bo-

londnak nevezvén magát azért, hogy még hajnalban sem merte visszakövetelni ágyát a vendégtől.

A kinti lábdobogás, a recsegő hangú öreg banyák kántálása az egyik háztól a másikkig, a reggel tompa mormolása elernyesztette, és, elszundítván a székére rogyva, agya, mely tele volt hangokkal és színekkel, túrhetetlenül dörömbölt és próbálta feldolgozni képzeletét. Nyugtalan álmában a Nap közelében darabokra tört nyöszörgő sok ezer test egyikének látta magát, és ő csak egy tehetetlen híd volt a szürke szemű Apolló számára. Az álom darabokra szedte, úgy reszelte elméjét, mint valami durva kés. Amikor egy forró kéz megérintette a vállát és felébredt, majdnem felsikoltott, mert a szobában sűrű köd terjengett, és vendége úgy hatott, mint egy ködfátyolba burkolózó kísérteties lény egy nagy halom papírral kezében.

– A történet, azt hiszem, nagyon érdekesre sikeredett, de talán még át kell fésülni egy kicsit. Megkérhetlek, hogy zárd el valahová? De az Isten szerelmére most hagyj aludni.

Nem várt választ, hanem oda dobta a papírköteget Wesselnek, és úgy elterült a heverőn, mint egy feldöntött üvegből kicsorduló folyadék; miközben aludt, egyenletesen lélegzett, de szemöldöke valahogy furcsa és rejtélyes módon rángatózott.

Wessel álmosan ásított, az első, még bizonytalan kézzel teleírt lapra pillantott, és csendesen, dallamos hangján olvasni kezdte:

LUCRETIA MEGGYALÁZÁSA

*Ardea ostromából elrohanva,
Róma hadát ál-szárnyán csalfa vágynak
A buja Tarquinius odahagyja* ...*

ORTUTAY PÉTER fordítása

---

* Kálnoky László fordítása